

Права на лесбийките, гейовете, бисексуалните и транссексуалните лица (ЛГБТ) в Европейския съюз

Член 21 от глава „Равенство“ от Хартата за основните права на Европейския съюз забранява дискриминацията, основана на сексуална ориентация.

Политически контекст

Развитията през последните години свидетелстват за нарастваща осведоменост относно правата на лесбийките, гейовете, бисексуалните и транссексуалните лица (ЛГБТ) в Европейския съюз. Договорът от Лисабон и правнообвързващата Харта на основните права на Европейския съюз укрепват рамката на законодателството за недискриминация. Сега от ЕС се изисква борба с дискриминацията, включително дискриминация, основана на сексуалната ориентация, във всички негови политики и действия.

На международно равнище категорично беше потвърден консенсусът по отношение на борбата с дискриминацията, основана на сексуалната ориентация и половото самоопределяне, с приемането на две препоръки и резолюция на Комитета на министрите и Парламентарната асамблея на Съвета на Европа.

В рамките на този контекст през 2009 г. Европейският парламент отправи искане към FRA да проучи ситуацията с ЛГБТ лицата след влизането в сила на рестриктивното законодателство относно техните права в някои държави-членки на ЕС.

Ключови констатации

Докладът на FRA относно *Хомофобия, трансфобия и дискриминация, основана на сексуалната ориентация и половото самоопределяне* разкрива три основни проблема, пред които са изправени ЛГБТ лицата в Европейския съюз: че те са принудени да живеят в мълчание и изолация, страдат от актове на насилие и не са третирани равноправно, например на работното място, от страна на наемодатели или когато пътуват в Европейския съюз.

Нееднозначни развития

Що се отнася до защита на правата на ЛГБТ лицата, развитията в законодателната сфера се различават в отделните държави-членки на ЕС. В изследването на FRA бяха установени шест основни (взаимосвързани) въпроса, при които могат да бъдат установени както положителни, така и отрицателни тенденции:

• Свобода на събрания и изразяване

Оспорване правото на организиране на ЛГБТ паради на гордостта или агресивни контрапротести, подобряване на защитата на демонстриращите; забрана за предоставяне на информация относно връзки на лица от един и същи пол на малолетни.

• Изказвания, подбуждащи омраза, и престъпления, подбудени от омраза

Ограничена защита срещу актове на насилие и насилие по отношение на ЛГБТ лица, като само малко на брой държави-членки разширяват използването на наказателното право за справяне с такива инциденти.

• Неравностийно третиране и дискриминация

Защитата на транссексуалните лица остава неясна въпреки съдебната практика на ЕС; при все това значителен брой органи по въпросите на равенството обхващат сексуалната ориентация във и извън сферата на трудовата заетост.

• Свободно движение и събиране на семейства

Принципът на равно третиране не се прилага по еднакъв начин в този контекст: някои държави-членки на ЕС ограничават или отказват да признаят партньорствата между лица от един и същи пол и браковете, сключени в друга държава-членка, докато други разширяват своето законодателство в тази сфера.

• Международна защита на ЛГБТ лица, търсещи убежище

Много държави-членки продължават да считат, че лицата, търсещи убежище от преследване поради своята сексуална ориентация или полово самоопределяне, нямат право на убежище, ако могат да живеят в своята страна без „да се разкриват“.

• Промяна на пола

Затруднения при достъп до лечение, получаване на правно признание и равно третиране в повечето сфери на социалния живот, макар че при някои държави-членки на ЕС се наблюдава положително развитие.

Неравномерен контекст

Тези нееднозначни развития показват, че в Европейския съюз се осъществява напредък с различни темпове и неравномерно разпределение: между държавите-членки на ЕС продължават да са налице основни разлики. Разликите в голяма степен могат да се обяснят с продължаващо отрицателно отношение и липса на толерантност към ЛГБТ лицата.

Законодателството и положителната обществена нагласа вървят заедно

Неясните тенденции в ЕС могат да отразяват или подсилват отрицателно отношение към ЛГБТ лицата и засилват стереотипите. Равните права в законодателството са от съществено значение и се утвърждават в някои области. При все това е почти невъзможно да се повлияе на общественото разбиране и нагласа само чрез правни средства — необходим е диалог и поемане на ангажименти между правителството и гражданското общество, за да се насърчи по-добра осведоменост относно правата на ЛГБТ лицата.

В това отношение в препоръката на Съвета на Европа относно мерки за борба с дискриминация, основана на сексуалната ориентация или половото самоопределяне, се предоставят полезни насоки за държавите-членки на ЕС за подобряване на зачитането, защитата и отстояването на правата на ЛГБТ лица. Изпълнението на тази препоръка ще допринесе за разработване на по-общ подход за упражняване на тези права.

Проактивни инициативи

Някои национални правителства приемат цялостни планове за защита на правата на ЛГБТ лица. Например:

Нидерландия прие цялостен документ за политика, озаглавен „Просто гей“ („Simply Gay“) за периода 2008 - 2011 г. Той представлява национален план за действие, който обхваща 60 различни мерки, включително 24 проекта, спонсорирани от различни правителствени отдели, за подобряване на социалното приемане и оправомощаване на ЛГБТ граждани.

В Швеция правителствена агенция съдейства в „борбата с институционализирането на хетеросексуалността в обществото“ с отговорността за насърчаване на демокрацията, толерантността и правата на човека.

Понастоящем Обединеното кралство е в процес на включване на програма за работа „по справяне с остарели предубеждения и гарантиране на равен шанс за всички хора, независимо от сексуалната им ориентация или половото им самоопределяне“ в своята „Програма за управление“.

Редица държави-членки на ЕС — Естония, Франция, Германия, Нидерландия, Испания и Обединеното кралство — предприемат действия за насърчаване на образование и диалог, особено в училищата и образователните учреждения, с цел справяне с отрицателното отношение спрямо хомосексуалността и ЛГБТ лица.

Съвети въз основа на доказателства

Въз основа на констатациите в сравнителните анализи на FRA биха могли да се постигнат устойчиви положителни развития в защитата от дискриминация, основана на сексуална ориентация и полово самоопределяне, чрез проактивни и координирани действия като:

- укрепване и прецизиране на положителни развития във всички основни области на политики;
- мобилизиране на ресурси и подпомагане на държавите-членки на ЕС да увеличат напредъка по отношение на изпълнението на препоръката на Съвета на Европа относно защита на правата на ЛГБТ лица;

- насърчаване на инициативи с гражданското общество, за да се постигне по-голямо разбиране, приемане и зачитане на гледната точка на ЛГБТ лица.

В становищата на FRA се изтъква по-специално следното:

- подпомагане на усилията за „хоризонтална директива“, която да осигурява еднаква защита от дискриминация на всички основания, включително сексуална ориентация;
- избягване на използването на изключения, свързани с „обществения ред“, за налагане на неоправдани ограничения по отношение на ЛГБТ мероприятия и други прояви на ЛГБТ самоопределяне или връзки;
- гарантиране на правото да се получава безпристрастна информация относно ЛГБТ лица и техните връзки и да се живее в открита и приобщаваща среда, това е от особено голямо значение, особено за ЛГБТ деца;
- гарантиране на същото ниво на защита срещу инциденти, породени от хомофобия и трансфобия, като нивото, което се осигурява срещу изказвания и престъпления, подбудени от омраза, мотивирана от расизъм или ксенофобия;
- гарантиране на правилно прилагане на съществуващата правна защита за транссексуални лица, предвидена в правото на ЕС, и изрично включване на „полово самоопределяне“;
- включване на партньорите от един и същи пол, независимо дали имат сключен брак, регистрирано съжителство или са във връзка *de facto*, в определенията за „член на семейството“ в контекста на свободното движение и събирането на семейства;
- признаване на сексуалната ориентация и половото самоопределяне като основание за преследване и подобряване на разбирането и правилното обработване на заявления за предоставяне на убежище, по-специално избягване на използването на унижителни и нарушаващи неприкосновеността на личния живот оценки за надеждност на заявленията, които се основават на сексуална ориентация и полово самоопределяне;
- разбиране на половото самоопределяне като елемент от личния живот и въпрос за самоопределяне, а не психическо заболяване, по-специално във връзка с поправяне на отбелязания пол или промяна на име в официални документи;
- насърчаване на по-балансирано публично мнение относно свързани с ЛГБТ въпроси чрез улесняване на диалога между ЛГБТ групи, медиите, политически представители и религиозни институции, например чрез подход, включващ множество агенции, и партньорства.

Допълнителна информация:

Сравнителният анализ на FRA *Хомофобия, трансфобия и дискриминация, основана на сексуалната ориентация и половото самоопределяне* — Актуализация за 2010 г. може да се намери онлайн на:

fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm

Преглед на дейностите на FRA в областта на правата на ЛГБТ лица може да бъде намерена на уебсайта на FRA на:

fra.europa.eu/fraWebsite/lgbt-rights/lgbt-rights_en.htm